

Inclusiewijzer

Een reflectietool om stil te staan bij de vraag waar je staat

Deze Inclusiewijzer helpt je als school en bestuur om stil te staan bij de vraag: waar staan wij op weg naar inclusief onderwijs, en wat is onze volgende stap? Inclusief onderwijs vraagt immers iets van iedere school binnen ons swv. Met de Inclusiewijzer krijg je zicht op de kenmerken van een inclusieve school, gebaseerd op het sociaal model van inclusie¹. Het sociaal model richt zich op het wegnemen van obstakels die mensen met een beperking verhinderen om daadwerkelijk deel te nemen.

Inclusief onderwijs gaat niet alleen over het organiseren van voorzieningen. Net zo belangrijk is dat er aandacht is voor de mate waarin kinderen kunnen meedoen en ontwikkelen op school en voor het versterken van de leerkracht en het team. Inclusief onderwijs wordt gerealiseerd door aanpassing van de pedagogische en didactische context op basis van de behoeften van de groep en de individuele leerling.

De Inclusiewijzer nodigt je uit om te reflecteren op drie onderling verbonden aspecten van een inclusieve school:

1. Iedereen is welkom, ontwikkelt zich en hoort erbij (sociale inclusie)
2. Er is goede ondersteuning voor iedereen (organisatorische inclusie)
3. Alle kinderen leren en doen mee (didactische inclusie)

Door deze aspecten te verkennen, kun je met je team het gesprek voeren over waar jullie nu staan en wat er nodig is aan kennis, expertise, tijd en ruimte om de leeromgeving zo aan te passen dat steeds meer kinderen optimaal kunnen profiteren.

De Inclusiewijzer is opgebouwd rond drie dimensies die inclusie bevorderen:

- Het creëren van een inclusieve cultuur
- Het maken van inclusief beleid
- Het ontwikkelen van een inclusieve praktijk

Elke dimensie bevat twee indicatoren, die verder zijn uitgewerkt in concrete onderdelen. Deze zijn gebaseerd op het originele sociale inclusiemodel en aangepast voor toepassing binnen onze scholen. De Inclusiewijzer is daarmee een praktisch en inspirerend hulpmiddel om samen te bouwen aan steeds inclusiever onderwijs.

¹ Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (sinds 2016 in Nederland) hanteert het [sociaal model van inclusie](#). Dit betekent dat een beperking niet gezien wordt als een individueel probleem, maar dat een beperking vooral ontstaat door de ontoegankelijkheid van de samenleving. Het verdrag en het model richten zich op het wegnemen van maatschappelijke belemmeringen, volledige participatie, eigen regie, en toegankelijkheid op alle levensdomeinen.

De drie dimensies, met hun indicatoren en onderdelen daarvan:

1. Het creëren van inclusieve cultuur, met indicatoren

- a. Bouwen aan een gemeenschap
- b. Vestigen van inclusieve waarden

Dimensie 1	Creëren van een inclusieve cultuur
Indicator 1.a	Bouwen aan een gemeenschap
1.a.1	Iedereen is van harte welkom
1.a.2	Leerlingen helpen elkaar
1.a.3	Personeel werkt samen
1.a.4	Personeel een leerling behandelen elkaar met respect
1.a.5	Er is partnerschap tussen personeel en ouders/verzorgers
1.a.6	Personeel en bestuurders werken goed samen
1.a.7	De plaatselijke gemeenschap wordt betrokken bij de school
1.a.8	De directie, leerkrachten, ondersteunend en niet ondersteunend personeel werken goed samen
Indicator 1.b	Vestigen van inclusieve waarden
1.b.1	Er worden hoge verwachtingen gesteld aan alle leerlingen
1.b.2	Personeel, bestuurders, leerlingen en ouders/verzorgers delen de inclusiegedachte
1.b.3	Leerlingen worden gelijk gewaardeerd
1.b.4	Personeel en leerlingen behandelen elkaar als mens en als 'persoon met een rol of functie'.
1.b.5	Personeel werkt alle barrières voor leren en deelname op school door leerlingen weg.
1.b.6	De school streeft er naar om alle vormen van discriminatie weg te werken

2. Het maken van inclusief beleid, met indicatoren

- a. Ontwikkelen van een school voor iedereen
- b. Actief waarborgen van diversiteit

Dimensie 2	Het maken van inclusief beleid
Indicator 2.a	Ontwikkelen van een school voor iedereen
2.a.1	Benoemingen en promoties van personeel gebeuren eerlijk
2.a.2	Ieder nieuw personeelslid wordt geholpen om zich thuis te voelen in de school
2.a.3	De school streeft ernaar alle kinderen uit de buurt toe te laten
2.a.4	De school zorgt ervoor dat de school en de schoolomgeving functioneel zijn voor iedereen
2.a.5	Iedere nieuwe leerling wordt geholpen om zich thuis te voelen in de school
2.a.6	De school organiseert haar groepen om zo'n manier dat iedere leerling gewaardeerd wordt
Indicator 2.b	Actief waarborgen van diversiteit
2.b.1	Alle vormen van begeleiding en ondersteuning worden gecoördineerd
2.b.2	Bij- en nascholingsactiviteiten van en voor het personeel helpen hen om in te spelen op de diversiteit van leerlingen
2.b.3	Beleid op het gebied van 'specifieke onderwijsbehoeften' is inclusief beleid
	Verder met dimensie 2

2.b.4	Bij (overheids-)maatregelen, (regionale) afspraken en verdere mogelijkheden om deelname aan regulier onderwijs te bevorderen worden gebruikt om barrières bij leren en participeren van alle leerlingen te voorkomen, te verkleinen of op te ruimen.
2.b.5	Ondersteuning voor alle leerlingen die Nederlands leren als tweede taal en de interne begeleiding wordt op elkaar afgestemd
2.b.6	Het beleid voor leerlingen met moeilijk interpreteerbaar gedrag wordt gekoppeld aan de ontwikkeling van het onderwijsprogramma en het beleid inzake interne begeleiding
2.b.7	De druk op leerlingen om disciplinaire redenen van school te sturen neemt af
2.b.8	Barrières om aanwezig te zijn op school worden kleiner
2.b.9	Pesten wordt teruggedrongen

3. Het ontwikkelen van een inclusieve praktijk, met indicatoren

- a. Vormgeven van leren en onderwijzen
- b. Mobiliseren van hulpbronnen

Dimensie 3	Het ontwikkelen van een inclusieve praktijk
Indicator 3.a	Vorm geven van leren en onderwijzen
3.a.1	Lessen worden gepland met het leren van alle leerlingen in gedachten
3.a.2	Lessen stimuleren de participatie van leerlingen
3.a.3	Lessen ontwikkelen begrip voor verschillen
3.a.4	Leerlingen worden actief betrokken bij hun eigen leerproces
3.a.5	Leerlingen leren samen
3.a.6	Beoordeling draagt bij aan de prestaties van alle leerlingen
3.a.7	Discipline in de klas is gebaseerd op wederzijds respect
3.a.8	Leerkrachten plannen, geven les en evalueren in partnerschap
3.a.9	Klassen- en onderwijsassistenten ondersteunen het leren en participeren van alle leerlingen
3.a.10	Huiswerk draagt bij aan het leerproces van iedereen
3.a.11	Alle leerlingen nemen deel aan activiteiten buiten de klas
Indicator 3.b	Mobiliseren van hulpbronnen
3.b.1	Verschillen tussen leerlingen worden gebruikt als hulpbron bij het leren en onderwijzen
3.b.2	De expertise van elk teamlid wordt ten volle benut
3.b.3	Het personeel ontwikkelt hulpbronnen om het leren en participeren te ondersteunen
3.b.4	Hulpbronnen in de omgeving van de school zijn bekend en worden gebruikt
3.b.5	Hulpbronnen van de school worden eerlijk verdeeld ter ondersteuning van inclusie